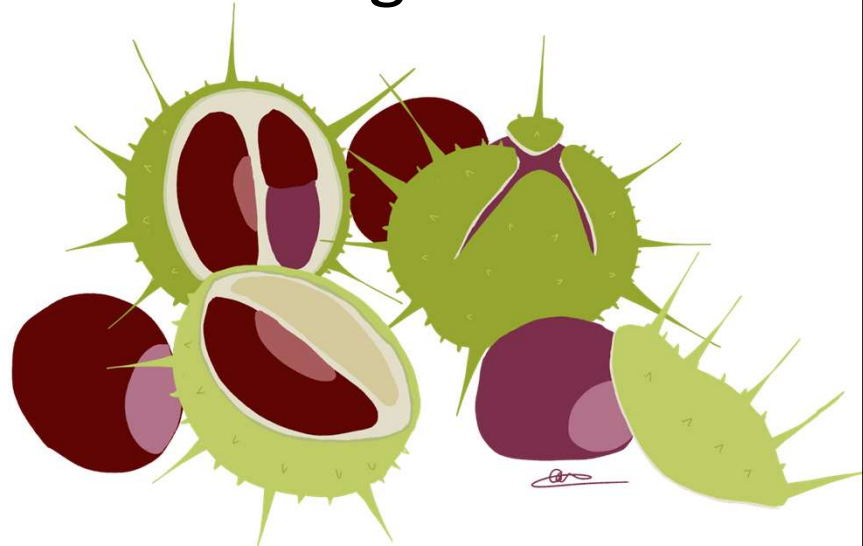

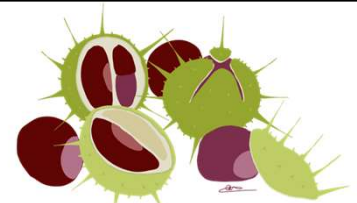
Lichamelijkheid- college 8

Petra Bolhuis
www.maieutiek.nl
2025

1

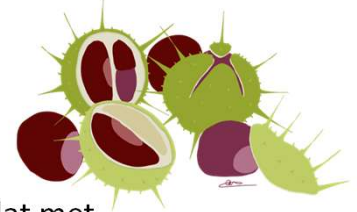
Lichaam-geest

- Zoals we aan het begin gezien hebben heeft de filosofie het lichaam wat uit het oog verloren. De twee werelden theorie gaf het primaat aan de geest.
- Wanneer de gerichtheid op de geest of de contemplatie gekritiseerd werd is het vaak vervangen door politieke filosofie gericht op wat mensen doen. Arbeid is de categorie die voor zowel Marx als Arendt centraal staat.
- Pas wanneer de wetenschap de aandacht verlegt van geest naar brein gaat het lichaam ook in de filosofie een rol spelen.

2

Filosofie en het lichaam

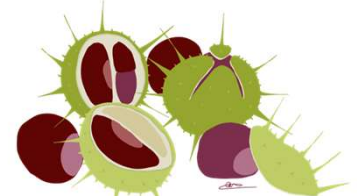
- De filosofie heeft grote problemen met het lichaam omdat met terugwerkende klacht veel concepten versplinteren wanneer het lichaam het primaat krijgt. Vragen naar de vrije wil maken dat duidelijk.
- Dat ene losgezongen individu staat nog steeds centraal in de vraag naar de vrije wil. Dat zien we goed in de discussies over gezondheid en vrijheid, bijvoorbeeld m.b.t. roken en suiker en vet. Het uitgangspunt is het losse individu die door het denken, al dan niet als materieel in het brein voorgesteld, zichzelf oriënteert in de wereld. De vraag is of dat nog klopt.
- Het filosofische probleem is hier niet zozeer de materialiteit van het lichaam, maar de losgezongen staat van elk individu. Dat concept is gefalsificeerd.
- De vraag is wat komt daarvoor in de plaats?

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

3

3

Lichaam, identiteit en taal

Michel Foucault laat zien dat mensen, zoals ze nu zijn, het resultaat zijn van wat hij noemt 'disciplineren'. Mensen zijn volgens Foucault 'geproduceerde subjecten'.

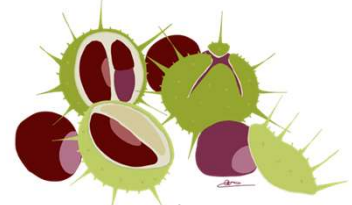
- Die inwerking die vaak verloopt via het lichaam is eerst zichtbaar fysiek: drillen, opsluiten, lijfstraffen enz.
- Gaandeweg de moderne tijd wordt deze disciplineren indirecter. Voorbeelden: nudging, bio politiek van GGD tot Kinderbijslag en reclame, inrichting van de ruimte en gebouwen.
- Mensen raken daar zo aan hun geproduceerde zelf gewend dat deze gedragingen en lichamen 'normaal' worden. De vrijheid die moderne mensen (geproduceerde subjecten) zoeken zit dan ook steeds meer in taaluitingen. Maar ook die zijn geproduceerd. De geest is hier ook niet vrij.

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

4

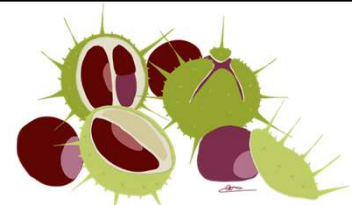
4

Goed ziek

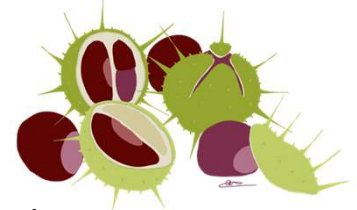
- Ook ziektes en lichamelijke beperkingen zijn onderworpen aan deze productie. Hoe je ziek of beperkt moet/kan zijn kent ook zijn normaal. Het voorbeeld van Slatman van de rolstoel gebonden man die de berg afsuist (102) staat naast vele afhankelijke zieken of gehandicapten, die als ze dit zouden nastreven voor lastig of zelfs onbehandelbaar zouden doorgaan. Er is dus ook een geproduceerde ziekte of gehandicapte. En dat concept raakt aan wat *normaal* is.
- Mag je rokend en zwaarlijvig rondhangen in je rolstoel met zuurstoftank voor het winkelcentrum?
- Mag je afzien van medisch onderzoek wanneer er erfelijke aandoeningen in je DNA-lijn zijn vastgesteld?

Zorg voor het zelf

- Ook de filosofie van Foucault is een subject georiënteerde filosofie. Hij beschrijft wel dat er relaties zijn en deze zijn ook geen belemmering meer voor het individu, maar juist constituerend.
- Zijn oplossing voor problemen van het individu in de wereld is 'zorg voor het zelf'.
- Dat is minder individueel dan het klinkt, maar het is wel iets dat veranderd kan worden door een reflectie en actie vanuit het individu dat onderzoekt in hoeverre zijn geproduceerde subject 'past'. Daarbij houdt dat individu rekening met de relaties tot de wereld vol discoursen, waar hij of zij onlosmakelijk deel van uitmaakt.

Ik denk en ik kan

- Bij Foucault blijft het 'ik denk' de motor voor veranderingen.
- Slatman probeert de aandacht te verleggen naar het 'ik kan', daar begint alles bij de relatie met de wereld en staat daarmee ook in voortdurende relatie.
- Ze maakt een onderscheid tussen soorten relaties:
- Discursief (taal)
- Materieel (dingen en acties)

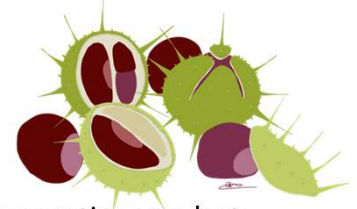
Slatman definieert haar denken over het lichaam als een vorm van materialisme. (168)

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

7

7

Techniek en het ik kan

- Mensen willen niet altijd de technische middelen of de reparaties van het lichaam waarvan een buitenstaander van dat lichaam ziet dat het 'ik kan' vergroot wordt, of lijkt te worden. Daar spelen allerlei aspecten in mee:
- Het middel roept ook een discours op van 'niet '(meer) kunnen,
- Het hulpmiddel is minder eigen dan het beperkte kunnen,
- Het hulpmiddel is duur,
- Het hulpmiddel vraagt kennis en kunde die een nieuw 'ik kan niet' oplevert.

Techniek speelt een grote rol bij het 'ik kan', maar is dus zelf ook weer onderworpen aan de productie van het subject en de macht van het discours.

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

8

8

De diversiteit van het alternatieve 'ik kan',

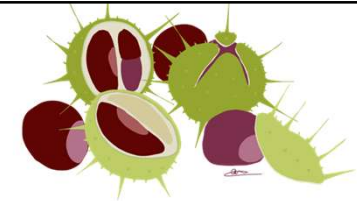
- De emancipatie van mensen met ziektes of beperkingen neemt toe wanneer ook daar dure fashion en armoedebestrijding als uiteinden van een heel spectrum aan gedrag mogelijk wordt.
- <https://thealternativelimbproject.com/>
- <https://mmi-nl.org/index.php/uitgelichte-programma-s/48-medische-missies-zorgen-voor-een-glimlach-en-veranderen-gezichten-en-levens>
- Het opvallende is dat de opvatting van losgezongen individuen als discours kan leiden tot concurrentie, zowel aan de kant van de hulpvrager als aan de kant van de hulpverlener. Dat discours doorkruist het gelijktijdig bestaande discours over techniek en 'ik kan'.

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

9

9

Meer 'ik kan' en tegelijkertijd meer ervaringen van 'ik kan niet'.

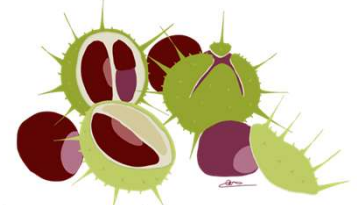
- Voorbeelden van prachtige technieken die bruikbaar zijn om te werken en te leren. Het spreken van mensen die fysiek zeer beperkt zijn via een door oogbewegingen gestuurde computer die gevoed is met waar mogelijk door henzelf ingesproken stem. Een pak waarmee mensen met een hoge dwarslaesie weer kunnen lopen.
- Maar ook mensen met een rollator die wegens een niet gerepareerde lift wekenlang niet naar buiten kunnen uit hun woning. Of mensen die om 20.00 uur naar bed worden gebracht omdat er onvoldoende zorgverleners zijn.

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

10

10

De ervaringen van het lichaam in relatie

- Wat opvalt is dat Slatman focust op ziekte en beperkingen en hoe daarin weer een 'kunnen' kan ontstaan. Dat perspectief levert veel nieuwe denkbeelden op.
- Wat ontbreekt in deze benadering is de prettige lichaamservaring die niet bestaat uit disappearance (van het lichaam). De prettige ervaring die er altijd kan zijn, ook binnen een omvangrijk en bepalend 'niet kunnen', is merkbaar in bijvoorbeeld een hospice of bij snoezelruimtes.